

Dinka Juričić

Životne pouke

iz hrvatskih naziva mjeseci

Prosinac 2016.

Spomenak o hrvatskim nazivima mjeseci

Hrvatska ima višestoljetnu tradiciju pučkih kalendara, popularno pisanih knjiga koje su narodu trebale služiti kao svojevrsni podsjetnici i savjetnici za praktičan i vjerski život tijekom cijele godine.

Najstarije latinicom tiskane pučke kalendare va hrvatskome jeziku priređivao je **Pavao Ritter Vitezović**, hrvatski književnik, povjesničar, jezikoslovac, leksikograf i utemeljitelj Hrvatske zemaljske tiskare u Zagrebu. Tiskao ih je od 1691. do 1705. godine. U svjemu prvom kalendaru Vitezović je upotrijebio hrvatske nazive za mjesece preuzete iz kalendara fra Matije Divkovića iz Bosne Srebrene:

1. sićanj, 2. svećanj, 3. sušac, 4. travanj, 5. rosan, 6. klasan, 7. srpanj, 8. kolovoz, 9. rujan, 10. listopad, 11. gruden, 12. prosinac.

Nazive za mjesece prema kojima su izvedeni današnji prvi je spomenuo **Josip Stipan Relković** (sin **Matije Antuna Relkovića**) u svojem pučkom kalendaru *Kuchnik* (Domaćin), tiskanome u Osijeku 1796. godine.

JOSIP STIPAN RELKOVIĆ:
KUCHNIK, 1796.

U Godini dvanaest Mifecih Ima,
Redom nje ovako reci:
Siec|anj pervi, **Veljacja** za njime
Trechem', velim, daj **Oxujak** Ime,
Za njim **Travanj**, koi priftixe **Svibnja**,
Dugodnevi ovog' **Lipanj** minja,
Iza njega, omanjkajuch Dane,
Xeteocem i **Serpanj** olvane,
Ovog' slidi pak **Kolovoz** prashni,
Csefto Munjom, a i Ledom ftrashni;
Rujan Vrime, i Vruchine tishi.
Kadshto znade vas biti u Kishi,
I, kad tako razxali Berace,
Eto veche i **Li|stopad** zace,
Koi, kad Goru zelenu opufti,
Tadse izda **Studeni** prid Uftih;
Poslidnji jest **Prosinac** rutavi
On Chud Kaxe u Koxnoj Opravi.

Siječanj

Siječanj – prvi od tri mjeseca koji su nazive dobili po poslovima koje u njima treba obaviti (siječanj, srpanj, kolovoz). U siječnju je drveće u stanju zimskoga mirovanja pa je pogodno za čišćenje od trulih i bolesnih grana. Zbog takvih grana punih crvotičina i nametnika polako bi istrunulo cijelo stablo. No, ne treba orezivati samo bolesne grane, nego i zdrave, ali suvišne. Neorezana voćka ljeti pretjerano rodi, grane se lome od tereta, ali plodovi su sitni.

I mi smo poput drveća... s granama koje nas truju i granama koje nas guše i priječe svjetlosti da nas obasja. Zanimljiva tema za razmišljanje, zar ne? Prva sječa koja nam pada na um nakon prosinačkih troškova je sječa svojih u minuse potonulih kreditnih kartica. Nisu kartice krivci za minuse, minusi su samo gorke posljedice naših loših odluka. Nitko bolje od mene ne zna koje sve načine razmišljanja trebam zaboraviti, od kojih se navika suzdržati, kakvo ponašanje promijeniti, koje odnose raskinuti. Znam što trebam učiniti, no hoću li to doista i učiniti?

Siječanj je mjesec za rezanje: oslobađanje svih tereta koje je besmisleno i opasno vući sa sobom u novu godinu.

Veljača

Veljača je naziv izveden iz istoga onog pridjeva koji nalazimo u imenu **Velog Jože**. Jože je **veli**, a veljača je **velja**, veća, moćnija, dulja. Taj je komparativ astronomski uvjetovan: svijetli dio dana u veljači postaje osjetno dulji nego što je bio u prosincu, za zimskoga suncostaja.

Veljača nije samo najkraći mjesec u godini, nego i jedini mjesec u hrvatskome kalendaru čije je ime u ženskome rodu.

Ima jedna stara irska legenda o 29. danu veljače, danu koji se svake četvrte godine dodaje kalendaru. Prema toj je legendi sveta Brigita nagovorila najmoćnijeg irskog sveca, svetoga Patrika, da 29. veljače bude dan kad je ženama dopušteno zaprositi muškarce. U srednjemu je vijeku postojao i zakon koji je propisivao da muškarac koji odbije prošnju mora odbijenu djevojku utješiti darom ili novcem.

Veljača je mjesec kad nam valja osjetiti svjetlost, uhvatiti je i potaknuti čaroliju buđenja svojih uspavanih mogućnosti. U svjetlu je naša moć, a ne u tmuni. Osjećate li snagu koju vam daje svjetlost? Jeste li otvoreni za rast, za stvaranje, za hrabra pitanja sebi i drugima? Sjetite se: Tko pita, ima 50% izgleda da mu odgovore DA. No, za onoga tko ne pita, odgovor je uvijek NE.

Ožujak

Ožujak je dobio naziv prema praslavenskoj riječi za koju se pretpostavlja da se izgovarala ovako: ***Љ**ž**у**ј**ѣ**кѣ. Nekom čudnom jezičnom alkemijom iz toga početnog konzonantskoga jajeta, u kojemu je sigurno samo da je se sastojalo od **ļ**ž**u**j a da mu je u korijensko značenje **LAŽ**, izlegao se – ožujak.

Kad u ožujku dani odulje, kad oproljeti i zatopli, jurišamo u vrtove s presadnicama nestrpljivi da ih zasadimo. Onda jedne noći, iznenada, dođe mraz i uništi nam sve što smo posadili. Prevario nas ožujak. Naveo nas da se zaletimo.

Ožujak je zapravo divna lekcija o strpljenju. Sve ima svoje vrijeme. Priroda ima svoje ritmove, dani se izmjenjuju s noćima, proljeća s ljetima, plime s osekama, gladne godine sa sitim godinama, uspjesi s padovima, tuge s radostima... Jedno mora završiti da bi počelo drugo. Ništa nije vječno, iako nam se katkad čini da nevolje jesu. Treba se pripremiti, stisnuti zube, ne dopustiti da nas zavede nešto što naizgled djeluje povoljno... Bit je u tome da budemo strpljivi i pričekamo pravi trenutak ne obazirući se na one koji nas požuruju.

Travanj

Travanj je mjesec u kojem mnogi vlasnici vikendica kompulzivno posežu za kosilicama. O, kako je tužno pogrešno zbog nekoga mutnoga estetskog kriterija po kojemu trava mora biti uredno podšišana uništiti Božju biljnu ljekarnu i vlastitu zdravu zelenu tržnicu! Umjesto variva od plantažno uzgojene blitve i špinata, počastite se varivom od mladih kopriava. Umjesto umjetno uzgojenih rajčica i otrovima natopljenih salata iz komercijalnoga uzgoja, napravite salatu od listova maslačka, tratinčice, mišljakinje, dragoljuba... U travama koje bujaju posvuda oko vas bogate su riznice vitamina i minerala od kojih ćete se trgnuti iz zimskoga kunjanja, a potaknut će vam i probavu te pomoći da navrijeme skinete one viškove zbog kojih ne izgledate dobro u kupaćemu kostimu. Nemate svoj vrt? Nije važno, najprije dobro pretražite internet i doznajte koje vam ljekovite i jestive biljke priroda nudi u travnju, a zatim iskoriste vikend pa se prošećite pustim stazicama negdje daleko od grada i potražite biljke koje vam trebaju.

Travanj je mjesec koji nas podsjeća na preživljavanje i zdrav život. Liječnici, naime, kažu da bolesti današnjice kupujemo u otrovima iz visoko tehnološki obrađene hrane, prezaslađenih pića, kozmetike, lijekova, cigareta i ostalih opijata... I tako otrovani sve skupa pogoršamo sjedenjem i fizičkom neaktivnošću. Volite li vi sebe dovoljno da si želite priuštiti zdrav i dug život? Hm... Doista verujete da se to može kupiti u ljekarni i trgovinama zdrave hrane... Zdravi i dugovječni kažu da se tajna zdravlja i dugovječnosti krije u biljkama i u kretanju.

Svibanj

Svibanj je jedini mjesec u hrvatskome kalendaru koji je naziv dobio prema grmu, i to grmu sviba koji baš u tome mjesecu cvjeta sitnim bijelim cvjetićima. Izrazito reljefni listovi sviba ujesen postanu tamni kao krv, a zimi je mlade grane lako prepoznati po žarkocrvenoj boji njihovih kore.

Jeste li se kad pitali zašto je u mjesecu kad manje-više sve cvjeta, baš svib odabran da se po njemu nazove peti mjesec u kalendaru? Svake godine kad razmišljam o tome podsjeti me na – lošu suradnju. **Fra Matija Divković** odabrao je ime *rosan*, a **Pavao Ritter Vitezović** ga je preuzeo. **Kochnik** je upotrijebio naziv *svibanj*, a **Ljudevit Gaj** je preuzeo taj naziv.

Preuzimanje je loša suradnja. Da danas u trendu organskoga vrtlarenja trebam odabrati ime po onomu što cvjeta u svibnju, odabrala bih naziv *tri sestre*. Tim nazivom, naime, srednjoamerički Indijanci nazivaju dobre susjede u vrtu: kukuruz, grah i tikvice.

Tradicionalno ih siju zajedno: kukuruz da bude potporanj grahu, grah da gnoji tlo dušikom, a tikvice da zasjene tlo velikim lišćem, zaštite ga od isušivanja i korova. To je sjajan primjer dobre suradnje, zar ne?

Živimo u vrijeme kad je gotovo nemoguće bez suradnje, bez zajedništva tima. Kako vi rješavate složene probleme? Napadate li ga usamljeni kao svibov grm ili osnaženi ljudima s kojima radite i živite? Idete li linijom manjega otpora preuzimajući dobra gotova rješenja ili okupite ljude, uzvitlate oluju ideja, dignete prašinu pa na kraju ispadne nešto što nitko od vas ne bi uspio sam napraviti?

Lipanj

Lipanj je jedini mjesec u hrvatskome kalendaru koji je ime dobio po drvetu. U svim je plemenima starih Slavena lipa smatrana svetim drvetom. Pod tim su se drvetom ženili, sudili, učili, pod njom su plesali i zabavljali se, sadili je ispred kuća da im čini hlad... Kad su se Slaveni pokrstili, lipa im je i dalje bila sveto drvo: vjerovali su da u nju nikad ne udaraju gromovi jer je štiti Djevica Marija kojoj je lipa jednom, dok je bježala pred progoniteljima, pružila zaklon. Uz lipu, u lipnju cvjetaju tri biljke goleme simboličke vrijednosti i za vjernike i za nevjernike: pšenica (kruh), vinova loza (vino) i masline (ulje).

Nakon ljetnoga suncostaja svijetli dio dana polako postaje dulji od noći. Biljke tada uživaju, ali i naočigled rastu i bujaju. Zato je u vrtu lipanj mjesec presađivanja. Presaditi mladu biljku znači preseliti je iz umjetno osmišljenog okoliša (stvorenoga da u zaštićenim uvjetima potakne njezin razvoj iz sjemena) u vrt.

Lipanj je i mjesec kad završava nastavna godina. I učenike valja, poput presadnica, iz umjetno stvorenog okružja za učenje pod metaforičkim krošnjama svete školske lipe pustiti da uče iz stvarnoga života. Jesmo li ih pripremili da uče na taj način? Jesmo li ih naučili postavljati pitanja, a ne samo isporučivati zapamćene odgovore? Jesmo li ih naučili uočavati uzorke, matrice, koncepte, ritmove... i iz njih predviđati što bi bilo kad bi...? Jesmo li im pomogli naučiti kako da odvoje bitno od nebitnoga, naučili ih sažimati, promišljati, kritički razmišljati, osloboditi svoju kreativnost? Ako jesmo, onda smo od njih stvorili zdrave presadnice i selidba u novo okružje pomoći će im da procvjetaju.

Srpanj

Srpanj je jedini mjesec koji je naziv dobio po alatu (srpu), kojim se ručno želo žito prije nego što su taj posao preuzeli kombajni. Naši su pradaвні predci izrađivali oruđa da produže i osnaže svoje ruke za poslove koje su morali obaviti. Alati su prvi izum čovječanstva, prvi bljesak ljudske kreativnosti. Nije nimalo slučajno što su povezani s radom. Prva su ljudska oruđa zavrtjela spiralu čovjekovih vještina i moći, učinila ga učenikom koji vježba, trudi se, ustraje, rješava probleme, prevladava poteškoće, pobjeđuje i postaje div.

Srpanj je mjesec dozrijevanja i obilja: vrijeme za berbu mahuna, tikvica, prvoga niskoga graha, krastavaca, mrkve, mladoga krumpira, prvih paprika i rajčica... Tko je proljetos sijao i presađivao, taj sad žanje. Plodovi su rezultat rada, ali i najbolja motivacija. Rad je mukotrpan samo kad mu ne možemo pronaći smisao i ne možemo se veseliti žetvama.

Srpanj je i vrijeme ljetnih godišnjih odmora, vrijeme da nekim metaforičkim srpom očistimo svoje umore, stresove, napetosti... Idealno vrijeme da odmoreni i očišćeni razmislimo o sebi i preispitamo se: Što želim? Što radim da dobijem to što želim? Donosi li mi to što radim ono što želim? Ako donosi, što mogu učiniti bolje? Ako ne donosi, što ubuduće trebam činiti drukčije?

Kolovoz

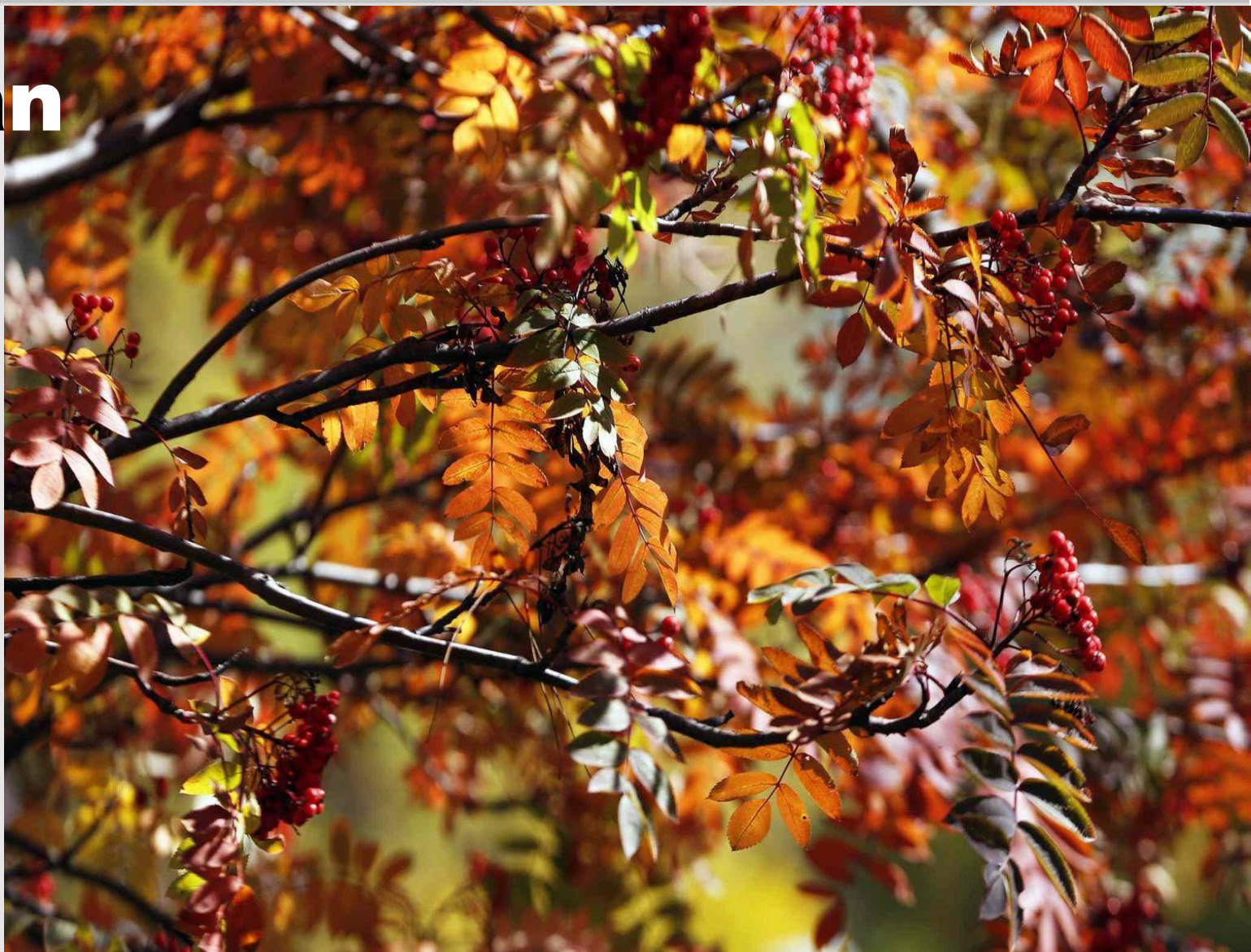
Naziv mjeseca priziva sliku zaprežnih kola natovarenih plodovima koje marljivi seljci voze kući da od njih pripreme zimnicu. Predivna slika, zar ne? Kolovoz je dobio naziv u ona davna vremena prije nego što su nam uvoznici hrane i trgovački centri sva godišnja doba slili u jedno i učinili nas kupcima kojima je u svako doba sve dostupno, dakako, ako to mogu platiti.

Kolovoz je vrijeme zvizdana, suhe žege. Ljudi traže hlad, a povrće vlagu. Jedino korovi nisu žedni, njima je dovoljno ono malo jutarnje rose da prežive sušu. I krumpirove zlatice tulumare: sele na rajčice, paprike i patlidžane. Puževi naizgled ne stvaraju veliku štetu u vrtu, ali su se počeli bjesomučno razmnožavati... Rajčice i paprike trunu od plamenjače... Sve nas to upozorava da se ne opustimo nakon prvih žetvi... da zbog trenutačne neugode (vrućine) ne ugrozimo dugoročnu korist.

Sjećate li se one stare basne o cvrčku i mravu? Zamjećujete li kako se u konzumerskome društvu cijeli smisao te basne vrlo brzo preokrenuo? Marljivome je radu nekako pala cijena, naizgled je lakše pjevati za novac i kupiti ono što nam treba. Mrave uništavamo sredstvima protiv štetočina, a nas navode da se polako pretvaramo u cvrčke, krumpirove zlatice, puževe... Ošamućeni vrućinom lako zaboravljamo da izvor naše slobode, sreće nije novac nego rad. Bez obzira na to kako definirali uspjeh ili neuspjeh u životu, i jedno i drugo uglavnom je rezultat naših odluka i ustrajnosti, a ne slučajnosti. Granica između uspjeha i neuspjeha vrlo je tanka: neuspješni su, naime, oni koji su prerano odustali.

Rujan

Ne zna se točno je li rujan naziv doista dobio po zvuku (ruju jelena u vrijeme parenja) ili po boji (onoj koja se u usmenoj književnosti uvijek veže uz vino, a nikad uz boju lišća).

Rujan je mjesec istine, mjesec kad proviruje naše istinsko ja. Ljeti su, naime, sve krošnje slične: zelene zbog klorofila kojim lišće stvara hranu. U rujnu, međutim, kad su dani malo kraći i kad se drveće polako počinje pripremati za zimsko mirovanje, dominantni se klorofil u lišću polako počinje razgrađivati i ono počne otkrivati svoje prave boje.

Rujan je mjesec kad se okrijepljeni ljetnim odmorom vraćamo na svoje poslove, kad ponovno počinje nastava. U toj gužvi najčešće zaboravimo na poruke boja u lišću, nemamo vremena zastati i postaviti sebi ono prvo, temeljno filozofsko pitanje: Tko sam zapravo ja? Jesam li u želji da se prilagodim, da ne stršim, da me prihvate... postala zelena kao sve ljetne krošnje? Trudim li se i dalje ostati zelena prikrivajući svoje prave boje? Zar mi je doista ono što drugi misle o meni važnije od toga što ja uistinu jesam? Ako vas rastuže odgovori na takva pitanja, iziđite u šetnju prirodom. Dopustite rujanskim bojama da vas oduševе, da vas nauče ljepoti drukčijega. Potražite onu staru Šenoinu pjesmu *Budi svoj*:

Oj, budi svoj! Ta stvoren jesi čitav, / u grudi nosiš, brate, srce cijelo;
Ne kloni dušom, i da nijesi mlitav, / Put vedra neba diži svoje čelo!
Pa došli danci nevolje i muke, / Pa teko s čela krvav tebi znoj,
Ti skupi pamet, upri zdrave ruke, / I budi svoj! ...

Listopad

Od svih životnih poruka koje možemo iščitavati razmišljanjem o hrvatskim nazivima mjeseci možda je najsnažnija ona koju u svojem nazivu skriva listopad. To je poruka o mudrosti odbacivanja. Odbacivanjem lišća ujesen biljka se ne štiti samo od gubitka vode i smrzavanja, ona se zapravo na taj način rješava nataloženih otpadaka: tanina i teških metala čija je otrovna koncentracija u listu tada najviša.

Listopad i mudrost odbacivanja. Rukama punim staroga ne možeš prihvatiti ništa novo. Posrćući pod teretom nepotrebnoga, nemaš snage napredovati. Postaješ rob onoga čega se nemaš snage odreći, u onomu čemu robuješ početak je tvoje propasti... Svi znamo zen priču o punoj šalici u koju se ništa više ne može uliti. Ali nismo svi spremni isprazniti svoju šalicu. Nije neobično da često radije vučemo u sebi svoje otrove, bolesti i nezadovoljstva nego da ih odbacimo? Ne zavaravajmo se da smo mudriji od drveta... Listopad je mjesec koji jednostavno zove na promišljanje o tomu čega se zapravo trebamo odreći da bismo imali više i živjeli bolje.

Studení

Naziv za mjesec studeni podsjetnik je na hladnoće, i one meteorološke, ali i one emocionalne. A baš te emocionalne hladnoće su problem. One nas ukoče i isušе jer se sve u nama smrznulo. Čine nas sebičnima, toliko usmjerenima na sebe da ne vidimo i nije nas briga za drage ljude oko sebe... Ne razaraju te unutarnje hladnoće samo naše odnose s drugima, razaraju i nas same. Najprije u nama ubiju radost, pa snove, pa volju dok na kraju ne ubiju našu vjeru u sebe i gurnu nas u tugu i beznađe.

Tužni krug studeni zatvara se kad od drugih počnemo očekivati da nam uliju radost, snove, volju, vjeru u sebe, da nam daju nadu... Ne ide to baš tako. Što činimo kad nam je hladno? Odijevamo dodatne slojeve odjeće, zar ne? A odjeća nas zapravo ne grije, ona nema ugrađene grijače. Njezina je uloga samo da na nama stvori zaštitne slojeve kako ne bismo gubili toplinu. I u najskupljoj bundi zapravo sami sebe grijemo. Sjetite se toga kad niste baš raspoloženi, kad ste pomalo tužni.

Kafka je govorio da je knjiga sjekira kojom razbijamo ledena mora u sebi. Jasno da je Kafka knjigu smatrao rješenjem, bio je pisac. Prava sjekira za razbijanje ledenih mora u nama je ipak – nesebičnost. Nema ništa toplije od osjećaja koji nas obuzme kad učinimo nešto nesebično dobro, kad pomognemo komu, kad nekom malom ljubaznošću prosjaka pretvorimo u kralja. Ključ naše sreće nije u grabeži, nego u pomaganju drugima.

Prosinnac

Najdragocjenije je ono čega ima najmanje. Prosinac je mjesec u kojem vladaju noći, i to sve dok zimski suncostaj ne zaustavi onu upornu krađu kojom su nam noći kratile dane. Naziv prosinac povezan je sa svjetlošću, to jest Suncem koje na trenutak prosine kroz oblake i magle pa na granama zablistaju milijuni malih duga u kapljicama rastopljenoga mraza.

U svim je mitologijama uvijek Sunce značilo svjetlost, nadu, pobjedu života nad smrću, dobroga nad zlom, pameti nad ludošću. Ova konzumerska vremena u kojima nam sve nastoje zapakirati i prodati, prodaju nam i iluziju svjetlosti u blještavilu izloga, darova, blagdanskih svjećica i nakita. Zaklanjaju nam Sunce maglama i oblacima obmana i krivih vrijednosti i zato nam nikad, u svih dvanaest mjeseci godine nije potrebnija svjetlost razuma. Ne bacaj novac na darove ni na ukrase. Ljubav iskaži onim što napraviš, vremenom i trudom koji ulažeš u ljude koje voliš. Dakako, otići i kupiti puno je brže. Ali ako razmisliš: ti potrošiš novac na dar, a onaj tko je dar dobio ionako već sutra najčešće ne zna što bi s njim. Trošimo novac da bismo stvarali smeće. A prosinac bi nam zapravo trebao biti podsjetnik da uložimo sebe, svoje vrijeme i trud da bismo širili ljubav. Izbor je dakle jednostavan: smeće ili ljubav. Čudno je samo što često odaberemo – ono prvo.

Facebook grupa **Kako motivirati učenike**
prosinac 2016.